

רשימות

בפרשת השבוע

דברים

פרק א' פסוק א'

מול סוף

רש"י: "... וכן בנסעם מתוך הים, שנאמר "וימרו על ים בים סוף", כדאיתא בערכין [טו]. וכך נאמר שם: תניא אמר רבי יהודה עשר נסיונות ניסו אבותינו להקב"ה... שנים בים אחת בירידה ואחת בעלייה בירידה דכתיב [שמות יד, יא] המבלי אין קברים במצרים בעלייה כדרב הונא דא"ר הונא ישראל שבאותו הדור מקטני אמנה היו כדרבה בר מרי דאמר רבה בר מרי מאי דכתיב [תהילים קו ז-ח] "וימרו על ים בים סוף ויושיעם למען שמו" מלמד שהיו ישראל ממרים באותה שעה ואומרים כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר, אמר לו הקב"ה לשר של ים פלוט אותם ליבשה, אמר לפניו רבש"ע כלום יש עבד (הדגים) שנותן לו רבו מתנה וחוזר ונוטלה הימנו? אמר לו אני נותן לך אחד ומחצה שבהם (בימי סיסרא, שהיו תשע מאות רכב), אמר לפניו רבש"ע כלום יש עבד שתובע את רבו? אמר לו נחל קישון יהיה ערב, מיד פלטן ליבשה דכתיב [שמות יד, ל] "וירא ישראל את מצרים מת על וגו'". וקשה שלכאורה בני ישראל פחדו מאוד מהמצרים, ולכן טענו שהם מפחדים שמצרים יעלה מהים ממקום אחר, ומדוע זה נחשב לדבר רע?

י"ל שאם היו מתבוננים אז לא יכול להיות שהקב"ה יתן אותם לידי המצרים, אחרי שעשה להם את כל הניסים ובקע להם כעת את הים, ולכן הם נחשבים קטני אמנה, וכל זה בגלל שלא זכרו באותו זמן את כל הניסים והחסדים שה' עשה להם, לכן פחדו מהמצרים, שכך משמע בתחילת הפסוק בתהילים [שם] "לא זכרו את רב חסדיך [ולכן] וימרו על ים בים סוף".

פרק ב' פסוק ז'

כי ה' אלהיך ברכך

רש"י: לפיכך לא תכפרו את טובתו, להראות כאילו אתם עניים, אלא הראו עצמכם עשירים. כאן אנו מוצאים שכתוב שיש ענין להראות עצמכם עשירים, לעומת זאת מצינו אצל יעקב אבינו שאמר לבניו למה תתראו [בראשית מב, א] למה תראו עצמכם עשירים בפני בני ישמעאל ובני עשו כאילו אתם שבעים וי"ל ששם מדובר כשלא היה להם אוכל, והיה רעב בכל העולם, אז יעקב אבינו אמר לבניו, למה תראו עצמכם כאילו יש לכם אוכל, כי הקנאה תגרום להם לשנוא אותנו, וכאן מדובר שיש לכם שובע, שה' נותן לכם כל טוב, אז אל תכפרו בטובתו, אלא הראו עצמיכם עשירים ותודו לה' על שגמל לכם ונתן לכם כל טוב, וכעין מה שמצינו לקמן [דברים כח, מז] "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל", שיש מצוה להודות ולשמח על מה שה' נתן לנו, ועדיף ששמחה זו תהיה בפני עצמיכם,

ולא לפני הגויים, כיון שיש ענין לא להראות לגויים עשירות מופלגת [גם בימינו], כי זה מעורר קנאה ושנאה, ולא צריך לתת להם סיבה נוספת לשנוא אותנו, חוץ מזה שאתם עושים זאת גם בעונה כמו שמובא ברש"י [דברים ז', ז', בד"ה לא מרבכם] "לפי שאין אתם מגדילים עצמכם, כשאני משפיע לכם טובה". עוד י"ל כשיעקב אבינו אמר לבניו "למה תתראו" היה זה לפני הירידה למצרים, שאז היה אסור להראות עשירות בפני בני ישמעאל ועשו, אך כאן מדובר לאחר יציאת מצרים, ואז יש ענין להראות לעשו את עשרנו שלא יגידו שבני ישראל נהיו עניים בסיבת השעבוד, וכן להראות שנתקיים בנו ההבטחה לאברהם אבינו "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", וכך נדרש במדרש רבי תנחומא על הפסוק אצלנו "אכל תשברו מאתם בכסף ואכלתם" [פרשת חקת יב] "שלא יאמרו עבדים היו ועניים הם, הראו להם עשרכם וידעו שלא יאמרו הפסדתם בשעבוד, שכבר אמר הקב"ה ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, וידעו שאין אתם חסרים כלום".

פרק ב' פסוק ט'

ואל תתגר במ

רש"י: "... אבל בבני עמון נאמר ואל תתגר במ, שום גירוי, בשכר צניעות אמם, שלא פרסמה על אביה כמו שעשתה הבכירה, שקראה שם בנה מואב.

לומדים מפה דבר נפלא, שבענייני צניעות אפילו הקפדה קטנה יש לה השפעה לדורות, שהרי אצל השניה שגם ילדה מאביה, ולוט עצמו ידע מה שקרה בלילה הקודם, והיה צריך להמנע משתיית יין כדאיתא בגמרא בהוריות [י:]; אם כן יש לומר שאצלה ודאי יכלה לפרסם שהבן הוא ממנו, שהרי לוט ידע מה קרה לו בלילה הקודם, והיה צריך למנוע עצמו מלשתות בלילה הזה, ואין היא צריכה לשמור על שמו הטוב, אך כיון שהיא לא נתנה לזה פרסום, ולא הלכה בדרכי אחותה הגדולה, ושמרה על צניעות, זכתה לשכר אחרי דורות רבים.

פרק ג' פסוק י"א

הנה ערשו ערש ברזל

ברמב"ן מובא שהפסוק בא להראות לנו את גודלו של עוג מלך הבשן שהיה ענק, שהרי אפילו את מיטתו היה צריך לעשות מברזל, מפני גודלו והכבדות שלו, ורק ברזל יכל להחזיקו, והרשב"ם אומר שמדובר על עריסתו כשהיה קטן, ועשו אותה מברזל, כי אם היתה עשויה מעץ היתה נשברת, אך כשהגדיל לא צריך לכך, ואפשר היה לעשותה מעץ, כי הכובד שלו נחלק ומתפרס על פני שטח גדול, כי יש לו דעת איך לשכב.

עוד אפשר לומר שמשה רבינו מציין שהוא עשוי מברזל ולכן הוא שרד את המלחמות ופגעי הזמן, כי ברזל הוא שורד יותר אש ופגעים אחרים, וגם כבד יותר, ולכן מיושב לשון הפסוק שנאמר "הנה ערשו", שעדיין הוא קיים, ואתם יכולים ללכת לראות את גודלו של המיטה ולפי מדתו של המיטה אתם יכולים לתאר את גדלו העצום של עוג, מה שאין כן אם היה מעץ היה נשרף או נשבר.

ומשה רבינו לא פחד מגודלו העצום, אלא פחד ממנו רק בגלל שהיה לו זכות ששימש את אברהם אבינו, ולכן אמר לו הקב"ה "אל תירא אותי" [עיין לעיל פסוק ב' ברש"י ד"ה אל תירא] וזהו הדבר שבאמת יש לפחוד ממנו.

מתוך הספר רשימות בפרשת השבוע לרב הופנר

הערות והארות על הכתוב כאן יתקבלו ברצון במייל שכתובתו haseforim@gmail.com